

Kycklingarna klarar fodervalet

I naturen måste hönan kunna välja mellan många olika foderslag vars sammansättning och näringsinnehåll varierar. Utfodringen i den konventionella hönsushållningen har sedan en längre tid baserat sig på att erbjuda djuren enbart ett fabriksframställt fullfoder. Det ekologiska lantbrukets målsättning om naturligt beteende för djuren och en hög andel hemmaproducerat foder talar för ett alternativ till konventionell utfodring. Fritt foderval innebär att hönsen själva får välja mellan olika fodermedel och på så sätt komponera sin kost. Artikeln bygger på en Mastersuppsats från Helsingfors universitet. Det experimentella arbetet som beskrivs är utfört vid Ekhaga försöksgård, SLU.

Det har funnits ett intresse för fritt foderval sedan början av decenniet och i flera försök har framkommit att både kycklingar och värphöns kan själva välja en balanserad diet då de erbjuds olika fodermedel. Däremot finns det endast få försök som gjorts med höns på golv samt sådana försök där djuren erbjudits en större skala av olika fodermedel. Erfarenheter från SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) i Uppsala på Ekhaga försöksgård visar att höns själva kan välja ett näringsrikt och KRAV-godkänt näringsintag då de erbjuds fritt foderval. Modellen fritt foderval har testats på såväl hybrider som rashöns och korsningar mellan dessa. Försöken omfattar 120-350 värphöns per år fördelade i grupper med ca 35 djur. Vete, havre, fiskmjöl, ärtkross och snäckskal är den meny som prövats mest.

När är åldern inne?

En viktig fråga som uppstår då man startar med fritt foderval är när kycklingarna klarar av en övergång till fritt foderval från fullfoderutfodring. En del ekologiska äggproducenter önskar starta med konventionellt utfodrade buruppfödda unghöns. Hur klarar dessa övergången till fritt foderval? På Ekhaga försöksgård gjordes våren 1997 ett försök där man ville se hur kycklingar kontra buruppfödda unghöns klarar övergång till fritt foderval utan fullfoder. Det var också av intresse att få veta vilka foderslag dju-

ren väljer vid övergångstidpunkten. Man ville också se om äldre höns som redan var vana vid att själva välja sitt foder påverkade kycklingarnas och unghönsens beteende.

Försöket var indelat i två delar. Experiment 1 utfördes med 167 kycklingar av fyra olika märken (raser, hybrider etc.): Isa Brown, Dekalb, LSL och Hisex. Kycklingarnas ålder vid försökets början var fem och sju veckor. Experiment 2 utfördes med 201 konventionellt buruppfödda unghöns av märket Dekalb. Unghönsens ålder vid försökets början var 16 veckor. De olika foderslagen varierade i en viss mån under försökets lopp men huvudsakligen bestod dieten i de båda experimenten av vete (hel), havre (krossad eller hel), fullfoder, fiskmjöl, snäckskal och ensilage/bete.

Vad väljer djuren?

Det finns många faktorer som spelar in vid hönsens val av foder. Fodrets smak, utseende och färg påverkar foderintaget. Temperatur, motion och miljön påverkar också foderintaget. Även träning och inlärning samt sociala faktorer spelar en viktig roll. Så som också konstaterats i andra försök gjorda med fritt foderval väljer olika grupper att äta väldigt olika mängder av samma foder (tabell 1). Tyvärr är det svårt att på basen av detta försök säga om de inlärd hönsen påverkade fodervalet hos de övriga individer-

na. Däremot påverkade de inlärd hönsen och tupporna synbart det övriga beteendet hos försöksdjuren. I båda experimenten kunde man se en skillnad vid utnyttjande av rastgårdar och sittpinnar hos de grupper som haft inlärd tuppar och höns med i gruppen. Djuren började tidigare utnyttja sittpinnar och det fanns färre individer som satt i värpreden och på golvet i de grupper som hade inlärd höns bland sig.

Hur klarade kycklingarna och unghönsen sig?

Speciellt kycklingarna klarade det fria fodervalet bra. Djuren i de olika grupperna växte jämnt och till och med snabbare än normerna uppger (Figur 1). Detta kan delvis bero på att själva försöksförhållandena varit optimala för kycklingarna med små grupper och individuell skötsel. Det anses allmänt att livkycklingar skall växa relativt långsamt för att bli hållbara. Den snabba tillväxten visar

Tabell 1. Foderval räknat i % av totalfodret (medeltal för alla grupper under hela försöket)

	kycklingar	unghöns
vete	27-85	51-77
fullfoder	18-42	20-33
havre	9-41(4-6)	2-8
fiskmjöl	5-12	5-23
snäckskal	0,7	0,7-5,4

att kycklingarna kunnat näringsförsörja sig mycket bra på fritt foderval, men kanske rent av alltför bra med tanke på hållbarhet. Vid tidpunkten då fullfodret togs bort från kycklingarnas meny var djuren mellan 11 och 13 veckor gamla. Det syns ingen svacka i tillväxtkurvorna vid denna tidpunkt och på basen av detta försök kan sägas att djuren vid denna ålder själva kan välja sin diet och inte längre behöver fullfoder.

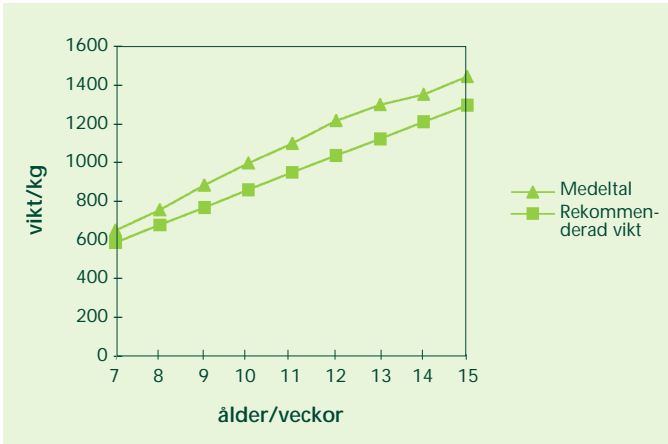
Unghönsen klarade sig inte lika bra som kycklingarna. Äggproduktionen kom igång då djuren var 19 veckor vilket kan konstateras vara normalt. Värpningskurvan steg till en början bra hos alla grupperna men stigningen var inte lika jämn som den ideala värpningskurvan hos Dekalb-höns (figur 2). Vid den 26:e försöksveckan var ingen av försöksgrupperna uppe vid den rekommenderade värpningsprocenten 92,5 %. I försöksgrup-

perna varierade värpningsprocenten vid denna tidpunkt mellan 75-89 %. Om svackorna i äggproduktionen eller den långsamt stigande värpkurvan berodde på foderombyten är svårt att säga. Djuren började värpa ungefär vid samma tidpunkt som fullfodret togs bort från det fria fodervalet. Foderbytet borde eventuellt ha gjorts vid en tidigare tidpunkt så att djuren haft god tid att vänja sig före värpningen började.

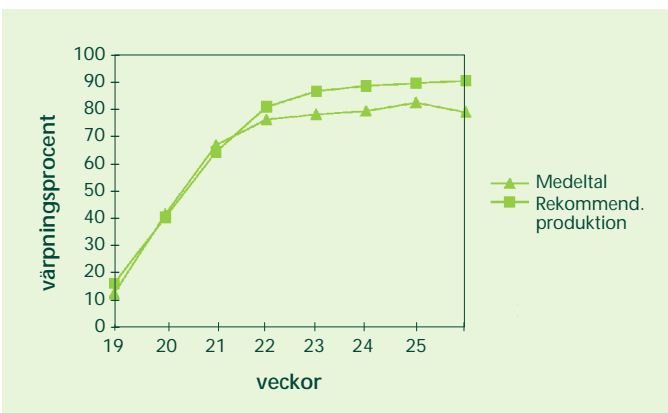
Det går alltså som ekologisk äggproducent att skaffa buruppfödda unghöns och gå över till fritt foderval. Det är dock stora förändringar för djur som vuxit upp i burar och utfodrats med fullfoder att hamna på golv och själva lära sig komponera sin diet så nära värpnings början. Med tanke på både produktion och djurens välbefinnande bör nog en ekologisk värphönsställning starta i god tid före djuren blir könsmogna. ■

Katarina Rehnström
Biodynamiska föreningen
Nylandsgatan 25 A
FIN-00120 HELSINGFORS
Tel: +358 (0)9 644 160
E-post: info@biodyn.fi

Katarina Rehnström arbetar numera som rådgivare vid Biodynamiska föreningen i Finland.

Figur 1.
Kycklingarnas (Isa Brown) tillväxt räknat som medeltal för alla försöksgrupper.

Figur 2.
Unghönsens värpningsprocent räknat som medeltal för alla försöksgrupper.

Litteratur

- Ciszuk, P. & Charpentier, L. 1996. Fritt foderval i enkla hus - Framtidens hönskötsel? Nr. 5 1996. Forskningsnytt om ekologisk landbruk i Norden.
- Emmans, G.C. 1978. Free-choice feeding of laying poultry. In: Recent advances of animal nutrition 1978. Ed by Haresign, W. & Lewis, D.
- Rehnström, K. 1998. Fritt foderval vid uppfödning av värphönskycklingar i ekologiskt lantbruk - betydelsen av djurens ålder och inlärningsmöjligheter. M.sci. Helsingfors universitet